

Exekuce

Vyvedení z nesmyslných dluhových pastí.

Současný stav

Exekuce jsou dnes hlavním sociálním problémem naší země. Aktuálně je v nich u nás 750 tisíc lidí s celkem 4,5 milionu exekucemi. Z toho 150 tisíc lidí má víc než 10 exekucí, a tedy nemají nejmenší šanci své dluhy za život splatit. Připočteme-li rodinné příslušníky (na které dluhová past také dopadá), dotýká se tento problém minimálně **1,5 milionu lidí**. Tito lidé často přišli o své nemovitosti a přežívají z měsíce na měsíc z úplného minima. Dlužné částky přitom často rostou rychleji, než kolik jsou lidé schopni splácet.

Většina z těchto exekucí pochází z doby před rokem 2016, kdy u nás nebyly půjčky dostatečně regulovány a řada podivných společností mohla požadovat neadekvátně vysoké úroky a odměny za jejich vymáhání. **Z půjček v řádu několika set korun vznikly deseti až statisícové dluhy.** Například z půjčky 15 000 u nebankovní společnosti se v typickém konkrétním případě stal za pět let dluh o výši 471 429 Kč, z něž většinu tvořily stále rostoucí smluvní pokuty a odměny exekutora.

Tyto staré exekuce tvoří kouli na noze nejen dlužníků, ale celé společnosti. **Dlužníci často pracují na černo**, protože jinak by o velkou část platu přišli. Stát tak přichází o daně za jejich práci. Pro firmy je navíc zaměstnávání lidí s exekucemi administrativně náročné, a proto často raději nepřesouvají výrobu do chudších krajů, v nichž je v exekucích kolem dvaceti procent populace.

Je jasné, že dluhy se mají platit a je třeba je vymáhat. V naší zemi však kolem jejich vymáhání vyrostl lukrativní byznys, jehož **cílem často již není jen vymoci dluh, ale spíše co nejvíce vydělat na samotném exekučním procesu.** Exekutorská mafie mnohdy pod cenou ve velkém skupuje pohledávky od dopravních podniků,

dodavatelů energií a dalších firem a vymáhá je potom záměrně neefektivním způsobem tak, aby dlužník původní, často malou částku včas nesplatil a vymáhací poplatky mohly co nejvíce narůst. Stát tuto praxi tiše toleruje.

Ačkoli sněmovna už sedm let diskutuje nad reformou exekučního systému, zatím se dělají pouze kosmetické úpravy. **Zásadní kroky jsou z různých důvodů odkládány a nedaří se s nimi pohnout žádné vládě.** Od roku 2016 se sice podařilo nastavit lepší pravidla pro regulaci spotřebitelských úvěrů, obrovský dluhový problém z doby před touto regulací stále trvá. A systém exekucí zůstal stejný od svého zavedení v roce 2001.

Čemu věříme

Po roce 1989 v naší společnosti převládá příběh o tom, že proti všemocnému státu je třeba postavit svobodu jedince, který je omezován pouze svými schopnostmi a přirozenými zákony volného trhu. Za dluhy a exekuce si podle tohoto příběhu může každý sám svou nezodpovědností. Je to tak ale doopravdy?

Pro část dluhů to jistě platí. Ale zdaleka ne pro všechny. **Exekuce se netýkají jen nezodpovědných půjček** na dovolenou či vánoční dárky. Naopak: zhruba třetina dluhů se týká základních výdajů na bydlení, telefon či elektřinu, další třetinu pak tvoří úvěry, které si lidé vzali, když nezvládali splácet první půjčku. Někteří dlužníci by se při lepším hospodaření opravdu bývali mohli dluhům vyhnout. Mnozí se však do nich dostali bez vlastního zavinění kvůli rozvodu, delší nemoci nebo odchodu na mateřskou. Dluhy se navíc zdaleka netýkají jen lidí z okraje společnosti. 80 % dlužníků žije mimo vyloučené lokality, jsou to **obyčejní lidé**, které potkáváme jako své sousedy. Jak snadno může člověk skončit v dluzích bez vlastního zavinění, nám jasně ukazuje nynější **koronakrize**. Ta povede nepochybně k bankrotu řady drobných provozoven, a tedy i k výraznému nárůstu exekucí.

Nejde ale jen o dluhy jako takové. Jde i o celý **nemravný vymahačský systém**, který se v minulosti kolem exekucí nabítil. Je jistě v pořádku splácet dluhy a úroky z nich. Je ale nestydaté za desetitisícový dluh požadovat stotisícovou smluvní pokutu. Že to svého času bylo možné, bylo selháním českého státu, který pro vymáhání dluhů nedokázal nastavit rozumná pravidla a legalizoval řádění exekutorské mafie.

Ještě důležitější je, že exekuce ve skutečnosti nejsou jen individuálním problémem dlužníků. Ve výsledku na ně doplácíme my všichni. **Pro dlužníky je dnes výhodnější být na dávkách než poctivě pracovat.** Učiteli se mzdou 30 tisíc s jedním dítětem a manželkou na rodičovské dnes po exekučních srážkách zbyde 16 tisíc; pokud by naopak ze zaměstnání odešel a byl na dávkách, mohla by jeho domácnost na dávkách získat 21 tisíc. Takový systém dlužníky k práci nijak nemotivuje. Řada z nich raději pracuje na černo. Jejich daně tak ve státním rozpočtu chybí, a namísto toho musíme statisícům dlužníků vyplácet dávky.

Sociální solidarita není žádný iracionální luxus. Je naopak ekonomicky výhodná.

Je totiž v zájmu nás všech, aby se co nejvíce lidí dokázalo aktivně zapojit do ekonomiky. Sociální systém proto musí být uzpůsoben tak, aby k takovému zapojení co nejvíce motivoval. Tedy například, aby i člověka v exekuci motivoval k práci, místo aby mu jen většinu platu zabavil a vlastně mu tím říkal, že pracovat nestojí za to.

Spravedlivá společnost musí pochopitelně **brát vážně i zájmy věřitelů** – což nejsou jen pochybné úvěrové firmy, ale často i veřejné instituce typu dopravních podniků. Paradoxem ale je, že ani pro ně stávající systém není výhodný. Vede totiž k velkému množství nedobytných exekucí, z nichž věřitel beztak nikdy neuvidí ani korunu.

PRO co jsme

1. Konec nevymahatelných exekucí z „divokého“ období

- Naším hlavním problémem jsou exekuce z doby před prosincem roku 2016, kdy mohly v důsledku chybějící regulace dluhy za pár měsíců narůst na desetinásobek dlužné částky. Řada lidí má takových exekucí několik, což jim nedává nejmenší naději je za život splatit. Ve výsledku jsou tak zhruba dvě třetiny pohledávek dlouhodobě nevymahatelné.
- Navrhujeme proto po vzoru Slovenska **zastavit všechny exekuce zahájené před prosincem 2016, u nichž se během posledních dvou let nepodařilo od dlužníka vymoci alespoň 500 korun.**
- Nejedná se o zrušení dluhů, nýbrž o ukončení jejich vymáhání. Dluh jako takový nezanikne a věřitelé budou moci podávat nové návrhy na exekuce. Ty se ale už budou řídit stávajícím exekučním řádem, který je vůči dlužníkům mírnější.

- Věřitelé budou muset za každou obnovenou exekuci zaplatit soudní poplatek, a budou tak u každého dluhu muset zvažovat, zda lze realisticky jakoukoli částku vymoci, a zda se tedy vyplatí exekuci obnovovat. Díky tomu už věřitelé nebudou exekuce zbytečně obnovovat v případech, kde jsou dluhy zjevně nedobytné. **Ulevíme tak soudům a vyčistíme stůl od pohledávek, které jsou dlouhodobě nevymahatelné** a jejichž umělé udržování způsobuje jen další společenské náklady.
- Ke zvážení je i možnost zastavit úplně všechny exekuce zahájené před prosincem 2016, včetně těch, v nichž dlužníci pohledávky splácejí. Jejich exekuce by pak nejspíše věřitelé obnovili, ale museli by tak již učinit podle nových vstřícnějších pravidel.

2. Rychlé a účinné osobní oddlužení

- Zatímco ukončení starých exekucí může částečně napravit excesy minulosti, dlouhodobým řešením je především dobrý insolvenční zákon, který umožní dosáhnout osobního oddlužení. Ten stávající je ale na dlužníky tak přísný, že se jich do náročného procesu oddlužení přihlašuje jen zanedbatelný počet. Dlužníkovi po dlouhých 5 let zůstává jen třetina mzdy nad nezabavitelné minimum místo dvou třetin v exekuci, což pro řadu lidí znamená extrémní chudobu. Ani tato pětiletá řehole navíc nezaručuje úspěch: pokud dlužník nesplatí alespoň 30 procent svého dluhu, bude v závěru insolvence soud rozhodovat o tom, zdali během splácení „vynaložil veškeré úsilí“ a dluhy mu mohou být odpuštěny. To vytváří demotivující nejistotu.
- **Atraktivitu insolvencí je třeba zvýšit, a umožnit tak dlužníky vracet do života a do ekonomiky. Aby insolvence byla snesitelnější, navrhuje ji zkrátit z pěti let na tři roky** (v souladu s EU Směrnicí 2019/1023, která toto bude od června 2021 požadovat pro insolvence podnikatelů). Zároveň by oddlužení nemělo záviset na závěrečném verdiktu soudu, ale pouze na průběžném plnění všech požadavků pod dohledem insolvenčního správce.

3. Dětské dluhy

- Dětské dluhy nejčastěji vznikly z pokut za jízdu načerno či za pozdní vrácení knih v knihovně. Rodiče často neměli na zaplacení dluhu (nebo děti ze strachu před rodiči dluh zatajily), a ten proto vyrostl do desetitisícových částek. Dítě se o takto

narostlém dluhu většinou dozví až po letech, kdy dostane oznámení o exekuci. Dnes jde o zhruba 6 tisíc exekučních řízení, která často vznikla ze strachu úředníků nevymáhat každý dluh.

- **Navrhujeme smazat veškeré dluhy, které vznikly u dětí a nezletilých** (a to i v případě, že už dnes jsou zletilí). Všechny závazky tohoto typu by na sebe měl převzít stát. V rámci státního rozpočtu půjde o zanedbatelnou částku a dáme tak symbolicky najevo, že je nemravné začínat dospělý život s dluhy, za něž člověk z dětství nenese plnou odpovědnost.

4. Nezákonné exekuce

- Kolem 300 tisíc exekucí bylo zahájeno na základě právně vadných smluv. Soudy mají dnes povinnost tyto exekuce zastavovat, někdo však musí k soudu podat návrh na jejich zastavení. To ale dlužníci často nedělají, neboť o nezákonnosti svých exekucí nevědí a v právním světě se neorientují.
- **Navrhujeme všechny nezákonné exekuce okamžitě ukončit, a to jednorázově zákonem.**

5. Teritorialita exekutorů: jeden dlužník – jeden exekutor.

- Zatímco správně by exekutor měl být nezávislým a nestranným vykonavatelem soudních rozhodnutí, v praxi se z exekucí stal výnosný byznys, jehož cílem už často není vymoci dluh, ale spíše co nejvíce vydělat na procesu jeho vymáhání.
- Navrhujeme proto po vzoru většiny evropských států **zavést teritorialitu exekutorů, tedy pravidlo, kdy na jednoho dlužníka připadá jeden místní exekutor přidělovaný nezávislým soudem.** Exekutor tak bude fungovat víceméně jako nestranný úředník, který hájí stejnou měrou zájmy věřitelů i dlužníků. Tento exekutor bude zároveň všechny další pohledávky slučovat do jednoho exekučního řízení, a tím šetřit náklady na vymáhání.
- Jakkoli exekutorská lobby často argumentuje, že by teritorialita snížila vymahatelnost pohledávek, na Slovensku se po zavedení teritoriality v roce 2016 vymahatelnost naopak zvýšila.
- Teritorialita výrazně pomůže i zaměstnavatelům, kteří mají vůči exekutorským úřadům celou řadu povinností (např. povinnost hlídat pořadí došlých exekučních příkazů, komunikovat s exekutory a každý měsíc provádět srážky ze mzdy). V případě více exekucí zaměstnanec musí pak zaměstnavatel komunikovat se

všemi jeho exekutory a s každým znovu provádět celý administrativní proces. Díky teritorialitě se celý proces výrazně zjednoduší, neboť exekutor bude jen jeden. Zaměstnavatelé tak budou ochotnější lidi v exekucích zaměstnávat.

6. Nezabavitelná částka

- Nezabavitelná částka, tedy to, co jedinci vždy zůstává z příjmu, je dnes pro řadu lidí v exekuci nižší než minimum stanovené v systému sociálních dávek. Dlužníci tak nejsou motivováni pracovat, protože přicházejí o příliš velkou část mzdy. Je pro ně tudíž výhodnější být na dávkách nebo pracovat na černo.
- Navrhujeme **nastavit výši minimální nezabavitelné částky alespoň na úroveň minima v systému dávek.**

7. Aplikace STÁT

- Řada dluhů vzniká, aniž by si jich dlužník byl vědom – například tím, že černý pasažér se revizorovi prokáže kradeným občanským průkazem. Dlužník se tak často o svých dlužích dozví až ve chvíli, kdy už v důsledku různých poplatků narostly na desetinásobek a u dveří zazvoní exekutor.
- **Vytvoříme aplikaci, v níž občan okamžitě v telefonu zjistí své závazky, nedoplatky vůči státu, obcím či veřejným institucím.** Tím budeme schopni předcházet vzniku zbytečných nedoplatků, pokut a dlužných částek, a tím nárůstu dalších dluhů. Inspirací může být aplikace Nedlužím státu (která nicméně sama dluhy neviduje a pouze uživatele nasměrovává do různých rozdrobených státních aplikací, v nichž se o dlužích lze dozvědět).

Shrnutí

Vyčistíme stůl od milionů starých nevymahatelných exekucí z divokého období, v němž se z půjček v řádu několika set korun stávaly deseti až statisícové dluhy. Vrátíme do života a do ekonomiky stovky tisíc dlužníků, kteří místo pobírání dávek začnou státu odvádět miliardy na daních.

Co je špatně

- Exekuce jsou dnes hlavním sociálním problémem naší země. Aktuálně je v nich u nás 750 tisíc lidí s celkem 4,5 milionu exekucemi.
- Většina z těchto exekucí pochází z doby před rokem 2016, kdy u nás nebyly půjčky dostatečně regulovány a bylo možné si za vymáhání dluhů účtovat absurdně vysoké odměny. Z půjček v řádu několika set korun vznikly deseti až statisícové dluhy.
- Dluhy se mají platit a je třeba je vymáhat. V naší zemi však kolem jejich vymáhání vyrostl lukrativní byznys, jehož cílem často již není jen vymoci dluh, ale spíše co nejvíce vydělat na samotném exekučním procesu.
- Exekuce brzdí celou společnost. Dlužníci často pracují na černo, protože jinak by o velkou část platu přišli. Stát tak přichází o daně za jejich práci.

Pro co jsme

- Navrhujeme po vzoru Slovenska zastavit všechny exekuce zahájené před prosincem 2016, u nichž se během posledních dvou let nepodařilo od dlužníka vymoci alespoň 500 korun. Dluhy jako takové tím nezaniknou a věřitelé budou moci podávat nové návrhy na exekuce, za každou ale budou muset zaplatit soudní poplatek. Díky tomu už věřitelé nebudou exekuce zbytečně obnovovat v případech, kde jsou dluhy zjevně nevymahatelné a jejich umělé udržování způsobuje jen další společenské náklady.
- Navrhujeme zatraktivnit osobní oddlužení tím, že ho zkrátíme z pěti let na tři roky. Zároveň by oddlužení nemělo záviset na závěrečném verdiktu soudu, ale pouze na průběžném plnění všech požadavků pod dohledem insolvenčního správce.
- Navrhujeme smazat veškeré dětské dluhy. Všechny závazky z nich by na sebe měl převzít stát.
- Navrhujeme jednorázově zákonem ukončit všechny nezákonné exekuce.
- Navrhujeme zavést teritorialitu exekutorů, kdy na jednoho dlužníka připadá jeden místní exekutor přidělovaný nezávislým soudem. Exekutor tak bude fungovat víceméně jako nestranný úředník, nikoli jako podnikatel, který chce na vymáhání dluhů co nejvíce vydělat.

- Navrhujeme nastavit výši minimální nezabavitelné částky alespoň na úroveň minima v systému dávek.
- Vytvoříme aplikaci STÁT, v níž občan okamžitě v telefonu zjistí své závazky, nedoplatky vůči státu, obcím či veřejným institucím.

Co to lidem přinese

- **Odčiníme nemravné břímě minulosti**, kdy náš právní řád umožňoval, aby se z dluhů v řádů tisíců přes různé poplatky snadno stávaly dluhy statisícové.
- **Ukončíme řádění exekuční mafie**, jejímž cílem není jen vymoci dluh, ale spíše co nejvíce vydělat na samotném exekučním procesu.
- **Pomůžeme stovkám tisíc lidí dostat se z dluhů a vrátit se do ekonomiky.** Zatímco dnes za ně stát platí dávky, po ukončení starých exekucí bude naopak od týchž lidí získávat ročně miliardy na daních.
- **Nastavíme systém tak, aby se vyplatilo oficiálně pracovat i lidem v exekucích**, kteří dnes raději zůstávají na dávkách nebo pracují na černo.
- **Usnadníme situaci zaměstnavatelům**, kteří dnes pro velkou administrativní náročnost často nechtějí lidi v exekucích zaměstnávat a neradi přesouvají výrobu do chudších krajů, v nichž je v exekucích 20 % obyvatel.
- **Vyčištění stolu od několika milionů nevyzpytatelných exekucí uleví soudům a zpřehlední situaci** i pro věřitele.

Co si o tom myslíte vy?

Zajímá nás váš názor. Tento dokument je takzvaný "protonávrh". Formuluje stávající stav, žádoucí vizi, cíle a konkrétní návrhy řešení v oblasti exekucí. Napište nám svůj pohled, komentář, oponenturu, alternativní návrhy či podrobnější rozpracování jednotlivých bodů na program@lidepro.cz.

Zveme všechny, kterých se téma dotýká, i další experty, kteří se chtějí zapojit.

Těšíme se!

Chcete program uvést v život?

- **Podepište petici, aby šlo hnutí Lidé PRO do voleb na www.lidepro.cz - sbíráme 500 000 podpisů!**
- **Přešlete tento dokument a výzvu k podpisu svým přátelům.**
- **Každý člověk se počítá. Díky!**

lidé
pro